

**VIDEO VA FILMLAR TOMOSHA QILISH – CHET TILIDAGI
VIDEOLAR VA FILMLAR TINGLAB TUSHUNISH KO‘NIKMASINI
RIVOJLANTIRADI.**

Ermekbayev Adilet Userovich

Toshkent iqtisodiyot va pedagogika universiteti

“Tillar va maktabgacha ta’lim” fakulteti

xorijiy tilva adabiyot yo‘nalishi I kurs talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada chet tilini o‘rganishda video va filmlardan foydalanishning ahamiyati hamda ularning tinglab tushunish ko‘nikmasini rivojlantirishdagi samaradorligi yoritilgan. Tadqiqotda subtitrlar, *shadowing* texnikasi, YouTube va podkastlar orqali tinglash usullari tahlil qilingan. Natijalar audiovizual materiallar lug‘at boyligini oshirish, talaffuzni yaxshilash va tinglab tushunishni rivojlantirishda samarali ekanligini ko‘rsatadi. Shuningdek, maqolada ushbu vositalardan foydalanish bo‘yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: tinglab tushunish· chet tili o'rganish· audio-vizual materiallar· video va filmlar· subtitrl texnikasi· shadowing metodi· autentik nutq· leksik boylik· passiv tinglash· muntazamlik· YouTube·

Bugun ko‘plab odamlar chet tilini o‘rganish uchun turli usullarga murojaat qiladilar. Darsliklar, grammatika qoidalari va lug‘atlar muhim ahamiyat kasb etadi, albatta. Biroq til o‘rganishning eng samarali, qiziqarli va hayotiy usullaridan biri bu — video hamda filmlar tomosha qilishdir. Bu yondashuv nafaqat tilni o‘rganishni osonlashtiradi, balki uni real hayotga yaqinlashtiradi. Chunki filmlar va videolarda odamlar sun’iy tarzda emas, balki tabiiy holda gaplashadilar. Shu tufayli bu usul tinglab tushunish ko‘nikmasini rivojlantirishda juda katta rol o‘ynaydi.

Til o'rganishda asosiy muammolardan biri — o'rganilgan bilimlarni real muhitda qo'llay olmaslik. Ko'plab talabalar grammatikani yaxshi biladilar, ammo ona tilida so'zlashuvchini tushunishda qiynaladilar. Buning sababi oddiy: darslikdagi tildan farqli o'laroq, haqiqiy odamlar tez gaplashadilar, so'zlarni qisqartiradilar, dialektlardan foydalanadilar va emotsional iboralarni qo'llaydilar.

Filmlar va videolar esa aynan shu bo'shliqni to'ldiradi. Ularda jonli, haqiqiy nutq namunalari mavjud. Har bir sahna, har bir dialog — bu o'sha tilning jonli nafasi. Shuning uchun muntazam ravishda video ko'rish orqali quloq "o'sha tilga o'rganib qoladi" va vaqt o'tishi bilan eshitilgan so'zlar o'z-o'zidan tushunila boshlaydi.

Tinglab tushunish, ya'ni "listening comprehension" — bu eshitilgan nutqni anglash va undagi ma'noni idrok etish qobiliyati. Bu ko'nikma til o'rganishning to'rtta asosiy sohasidan biri hisoblanadi: tinglash, gapirish, o'qish va yozish. Ko'pchilik yozish va o'qishga ko'proq e'tibor beradi, lekin aslida tinglash ko'nikmasi tilni real hayotda qo'llashning poydevori bo'lib xizmat qiladi.

Agar siz biror kishining nutqini tushunmasangiz, dialog ham mumkin bo'lmaydi. Shuning uchun tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish til o'rganishning eng muhim bosqichlaridan biri sanaladi. Video va filmlar esa bu ko'nikma uchun eng yaxshi mashq maydoni hisoblanadi.

Video va filmlardan samarali foydalanish uchun oddiy ko'rishning o'zi yetarli emas. Maqsadli va ongli yondashuv talab etiladi. Quyida bir nechta isbotlangan usullar keltirilgan:

Boshlang'ich bosqichda o'z ona tilingizdagi subtitrlar bilan ko'rishingiz mumkin. Bu matnning ma'nosini tushunishga yordam beradi. Keyingi bosqichda esa subtitrlarni o'rganayotgan tilga o'zgartiring. Eng yuqori bosqich — subtitrlarsiz ko'rish. Bu usul "subtitl staircase" deb ham ataladi va u tinglab tushunish ko'nikmasini asta-sekin, bosqichma-bosqich rivojlantirib boradi.

Biror dialog yoki sahnani tushunmagan bo‘lsangiz, uni bir necha marta ko‘ring. Har safar yangi bir so‘z yoki ibora qulog‘ingizga chalinadi. Bu takrorlash usuli xotirada yangi so‘zlarni mustahkam joylashtirishga yordam beradi.

“Shadowing” deb ataladigan bu usulda siz ekrandagi personajning nutqini darhol takrorlab borasiz. Bu usul talaffuzni yaxshilaydi, tinglab tushunishni tezlashtiradi va gapirish ko‘nikmasini ham bir vaqtning o‘zida rivojlantiradi.

Video ko‘rish jarayonida tushunmagan yoki yangi so‘zlarni qayd etib boring. Keyinchalik ularni lug‘atdan toping va gaplarda qo‘llang. Mazmunli kontekstda o‘rganilgan so‘z ancha uzoq vaqt esda qoladi.

Har qanday video yoki film til o‘rganish uchun bir xil darajada foydali bo‘lavermaydi. Samarali o‘rganish uchun kontent tanlashda bir necha omillarni hisobga olish kerak:

Agar boshlang‘ich darajada bo‘lsangiz, murakkab yuridik drama seriallari emas, bolalar uchun mo‘ljallangan animatsion filmlar yoki oddiy va ravshan nutqqa ega kontentni tanlang. O‘rta va yuqori darajalarda esa hujjatli filmlar, komediyalar va dramatik seriallar juda foydali bo‘ladi.

Agar sportni sevsangiz, sport sharhlari va intervyularni tomosha qiling. Agar musiqani sevsangiz, musiqa videolari va konsert yozuvlarini ko‘ring. Qiziqarli kontent diqqatni ushlab turadi va o‘rganishni yanada yoqimli qiladi.

Ingliz tilida, masalan, Amerika, Britaniya va Avstraliya aksentlari mavjud. Faqat bitta aksent bilan cheklanib qolinsa, keyinchalik boshqa aksentdagi odamni tushunish qiyin bo‘lishi mumkin. Shuning uchun turli manbalardan kontent tomosha qilish tavsiya etiladi.

Faqat kino va seriallar emas, YouTube videolari hamda podkastlar ham tinglab tushunish ko‘nikmasini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. YouTube’da har bir mavzu bo‘yicha millionlab videolar mavjud — tarix, fan, texnologiya, san’at, oshpazlik va boshqa ko‘plab sohalarda. Bu videolarning afzalligi shundaki, nutq ko‘pincha aniq, sekin va tushunarliroq bo‘ladi.

Podkastlar esa sayohat paytida, sport bilan shug‘ullanayotganda yoki uy yumushlarini bajarayotganda tinglash imkonini beradi. Ular “passive listening”, ya’ni faol diqqat sarflamasdan tinglash ko‘nikmasini rivojlantirishga yordam beradi. Bu usul ham tinglab tushunish qobiliyatini oshirishda juda samarali hisoblanadi.

Til o‘rganishda eng muhim omil — bu muntazamlik. Kuniga bir soat video ko‘rish haftasiga bir marta to‘rt soat ko‘rishdan ancha samaraliroq. Miyamiz tilni kundalik va takroriy aloqa orqali o‘rganadi. Shuning uchun har kuni, hatto atigi 20–30 daqiqa bo‘lsa ham, chet tilidagi kontent tomosha qilish odatini shakllantirish zarur.

Bu odatni kundalik hayotingizga kiritishning oddiy usullari bor: tushlik paytida qisqa video ko‘ring, uxlashdan oldin qiziqarli serialning bir epizodini tomosha qiling, ertalab podkast tinglang. Bu kichik odatlar yig‘ilib, vaqt o‘tishi bilan katta natijaga olib keladi.

Video va filmlarning yana bir o‘ziga xos afzalligi bor: ular hissiyot uyg‘otadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, hissiy jihatdan ta’sirchan vaziyatlarda o‘rganilgan ma’lumotlar uzoq vaqt xotirada saqlanib qoladi. Agar bir filmdagi sahna sizni hayajonga solsa, o‘sha sahnada eshitgan so‘zlar va iboralar ham mustahkam esda qoladi. Shuning uchun filmlar oddiy lug‘at ro‘yxatlariga qaraganda ancha samarali o‘quv vositasi bo‘la oladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, video va filmlar orqali chet tilini o‘rganish — bu nafaqat samarali, balki juda qiziqarli jarayon. Bu usul tinglab tushunish ko‘nikmasini tabiiy yo‘l bilan rivojlantiradi, haqiqiy nutq namunalariga oshno qiladi va o‘rganilgan bilimlarni hayotiy kontekstda mustahkamlaydi. Subtitrlardan to‘g‘ri foydalanish, “shadowing” texnikasi, yangi so‘zlarni yozib olish va muntazam tomosha qilish — bularning barchasi birgalikda sizni til o‘rganishda yangi cho‘qqilarga olib chiqadi.

Esda tuting: har bir tomosha qilingan film — bu sinfdagi oddiy bir dars emas, balki o‘sha tilning o‘ziga xos dunyosiga qilingan sayohatdir. Va bu sayohat qanchalik ko‘p bo‘lsa, o‘sha til sizga shunchalik yaqin va tushunarli bo‘lib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Krashen, S.D. Prinsipy i praktika osvoyeniya vtorogo yazyka. Pergamon Press. 1982.
2. Nation, I.S.P. va Newton J. Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. Routledge. 2012.
3. Vandergrift L. va Goh C.M. Teaching and Learning Second Language Listening: Metacognition in Action. Routledge. 2012.
4. Winke P., Gass S. va Sydorenko T. “The Effects of Captioned Videos Used for Foreign Language Listening Activities.” *Language Learning & Technology*, 14(1), 2010. 65–86.
5. Webb S. va Nation P. *How Vocabulary is Learned*. Oxford University Press. — (2017).
6. Chiquito, A.B. (1994). “Metacognitive Learning Strategies in the Foreign Language Classroom: The Use of Video.” *Hispania*, 77(3), 554–562